

Demo- eller autokratisering av politiska system

Resultat från ett prognosförsök utifrån strukturella faktorer

Leif Johansson

*”The answer, my friend, is blowin’ in the wind,
The answer is blowin’ in the wind.”*

– Bob Dylan

I boken *Den moderna demokratins problem* från 1994 inleder författarna Magnus Jerneck och Anders Sannerstedt med att konstatera:

Det senaste årtiondet har vi kunnat bevittna ett demokratins segertåg över världen. Ett stort antal auktoritära regimer, såväl i det forna Sovjetblocket som i Latinamerika, Asien och Afrika, har fallit. /.../ Det finns anledning att uppmärksamma att de *nya* demokratiernas framgångar knappast är entydiga och utan komplikationer; i själva verket möter de betydande risker i de känsliga övergångsfaserna (Jerneck & Sannerstedt 1994:5).

Och fler statsvetare (bl.a. Shin 1994) ger uttryck för samma riskbedömning:

Empirically, newly democratizing countries tend to lack many factors that facilitates the process of democratization, including market economies and civic organizations. As a result it is uncertain whether these democracies will continue to consolidate or whether they will regress into authoritarian rule (Shin 1994:135).

Nu – 27 år senare¹ – kan man fråga sig: Hur gick det? Svaret är att farhågorna

¹ Denna studie är en omarbetad och uppdaterad version av en tidigare rapport som publicerats i Badersten, Björn, Gustavsson, Jakob & Strömvik, Maria (red.), 2018.

bara i viss mån blev besannade. De nya demokratierna, definierade som antalet länder vilka 1994 av Freedom House var klassade som fria, men som 1980 varit klassade som ej eller delvis fria (alternativt varit ännu icke självständiga länder), uppgår till 32 stycken. Av dessa nya demokratier är 2021 alla utom fyra fortfarande klassade som fria. Fyra länder (Malawi 1999, Bolivia 2003, Ungern 2018, Benin 2019) är undantagen vilka blivit nedklassade, inte till ofria, men till delvis fria. Den under 1980-talet och fram till 1994 erövrade demokratin har i 28 av 32 länder visat sig stabil. Hitintills. Hur kommer det att gå i fortsättningen? Hur ser det ut om ytterligare fem eller 25 år? Ett meningsfullt prognos svar på denna fråga kräver två saker:

- 1) Konstruktion av ett prognosinstrument baserat på någon slags prognosunderlag.
- 2) Ett tålamodsprövande tålamod eftersom det dröjer så länge innan en prognosutvärdering kan göras och därmed besked fås om prognosens kvalité.

Jag börjar med punkten 2: Hur skulle man kunna eliminera den långa tråkiga väntetiden innan prognosen kan utvärderas? Mitt förslag är följande: Prognoser görs i normalfallet från ett nuläge och måste avse en angiven tidpunkt i framtiden. ”En prognos utan tidsgräns är absurd” (Tetlock 2016:68). Men om vi på tidsaxeln först förflyttar oss t.ex. 25 år bakåt från vår nutid (2021) till en gången dåtid, hamnar vi på året 1996. Från detta utgångsläge kan vi göra vår prognos om framtida demokratiutveckling. Vi får därmed också möjlighet att utvärdera vår prognos löpande, alltifrån ett kortsiktigt framtidsperspektiv till ett långt. Det längsta möjliga prognosperspektivet blir tiden från prognostillfället tills idag, dvs. 25 år. När prognosen är klar har vi ju tillgång till facit om vad som de facto hänt med de studerade ländernas politiska utveckling. Vi slipper vänta på att prognosens utvärderingsdatum ska inträffa. Det har redan inträffat. Upplägget innebär också att svar kan ges på en sällan ställd fråga: Har vår prognos möjligen ett bäst-före-datum? Är den kortsiktiga prognosen bättre än den långsiktiga? Eller är det möjligen tvärtom?

Den föreslagna prognosmetodiken har en väsentlig begränsning: I vårt prognosunderlag kan vi bara utnyttja vad som vid prognostillfället (1996) är känt om de studerade ländernas egenskaper. Detta betyder att vår prognos måste baseras enbart på strukturella faktorer; om vad aktörer kommer att göra i framtiden vet vi ju ingenting. Men detta är i denna studie ingen nackdel utan tvärtom en fördel eftersom syftet inte är att göra prognos om länders demokratisering. Syftet är att undersöka i vilken grad demokratisering/autokratisering kan prognosticeras enbart utifrån strukturella faktorer.

Vilka länder är speciellt intressanta att göra prognos om? Klassificeringen av politiska system enligt Freedom House² görs årligen sedan 1972 i tre kategorier: fria, delvis fria respektive icke fria. Låt oss utgå från de ”delvis fria” (partly free) länderna 1996; de är 58³ stycken. Dessa väljs ut därför att de alla i Freedom House terminologi inte bara har två utan tre olika möjliga framtider, vilka förutom oförändrat läge också inkluderar såväl möjlighet till förbättring som försämring efter t.ex. 5, 10, 15, 20 eller 25 år.

Hur bra eller dåligt stämmer en prognos gjord 1996 med verkligheten 2001, 2006, 2011, 2016 och 2021? Detta är frågan som kommer att besvaras i denna studie. Men först måste prognosinstrumentet konstrueras. Och detta kommer i det följande att genomföras enbart med hjälp av strukturella förhållanden vars relevans i sammanhanget dokumenterats i länderjämförande empirisk statsvetenskaplig forskning.

Forskningsläget

Vilka strukturella faktorer påverkar sannolikheten för utveckling till demokrati alternativt autokratisering? Den sedan länge mycket omfattande statsvetenskapliga demokratiforskningen innehåller en mängd svar på frågan. Låt oss därför med statsvetenskapens hjälp söka förutsäga hur demo- eller autokratiseringsvinden kommer att blåsa. Hur ser forskningsläget ut? Vad säger ”meteorologerna” i branschen? En av de insatta höjer ett varnande finger:

Forecasting is admittedly not the strongest branch of social science. There are thus good reasons to be cautious when trying to predict the future of democracy in the world (Teorell 2010:158).

Och visst förskräcker spåren även efter de mycket insattas prognoser. Så t.ex. påstod professor Samuel Huntington 1984 med bestämdhet att ”the likelihood of democratic development in Eastern Europe is virtually nil” (Huntington 1984: 217). Och just nu (observera att ”nu” är 1996) inkommer prognos från professorn i ”public policy and management” Henry S. Rowen vid Stanford University (tidigare även president för presigefyllda tankesmedjan Rand Corporation). Rowen har ställt sig frågan – inte om – utan när Kina blir en demokrati. Hans besked är ganska preciserat: “The answer is around the year 2015. Some might think such a prediction foolhardy but it is based on developments on several fronts, ones inadequately reported in the American media. There are, indeed, unmistakable signs of important positive changes in China” (Rowen 1996).

2 För en presentation av organisationen och de demokratimätningar den genomför se Freedom House hemsida: <http://www.freedomhouse.org/>.

3 Egentligen 59 stycken, men den polynesiska ön Tonga måste uteslutas från den fortsatta analysen på grund av att alltför många uppgifter saknas.

År 2007 ändrade Rowen sin prognos till att innebära att Kina 2015 bara skulle bli ”partly free”. Samtidigt framflyttades datum för Kina som fullskalig demokrati till år 2025 (Rowen 2007).

År 2011 ändrade sig Rowen återigen och framflyttade datum för ett delvis politiskt fritt Kina till 2017, men bara förutsatt att dess ekonomiska tillväxt skulle dämpas de närmaste åren. Om inte gällde fortfarande 2015 (Rowen 2011). Några fler prognosjusteringar blir inte aktuella för Rowen eftersom han – 90 år gammal – avled den 12 november 2015. Oklart om han då in i det sista fortsatte att tro på ett underverk i Kina under de kommande sex veckorna.

Och många fler har blivit ”rökta” (som det numera heter efter en annan välkänd felprognos levererad av statsvetarnestorn Sören Holmberg). Senast kan man i en (för övrigt mycket ambitiös) statsvetenskaplig lärobok utgiven i sin fjärde upplaga 2021 läsa följande prognos: ”Idag förefaller krig mellan de utvecklade industriländerna närmast otänkbart, medan krig eller hot om krig är vanligt förekommande i stora delar av tredje världen” (Andersson 2021:198). Osvuret är bäst lär vi oss av Putin som satte bäst-före-datum för inledningen av denna förutsägelse till den 24 febr 2022.

Utanför vetenskapen och t.ex. i den kommersiella världen finner man än fler praktfulla felprognoser. 2007 hävdade Steve Ballmer, verkställande direktör för Microsoft, att ”Det är uteslutet att iPhone kommer att ta några betydande marknadsandelar. Fullständigt uteslutet” (Tetlock 2016: 61).

Nu över till den statsvetenskapliga forskningens svar angående vilka strukturella förhållanden som påverkar länders utveckling till demokrati. Nedan redovisas ett antal av de mest frekvent utforskade potentiella förklaringsfaktorerna. Samtidigt framgår också i vad mån enighet föreligger bland samhällsforskarna. Finns det alltid en professor som har en annan mening? Och vem är PRO och vem är CONTRA? Och vem startade debatten? ”Seymour Lipset i slutet av 1950-talet”, tycks vara mångas – dock felaktiga – svar. Problematiseringen är ju mycket äldre än så, och ska någon tillskrivas äran att ha varit den förste så är det väl Aristoteles. Jag återkommer till honom strax, men börjar först traditionsenligt med ett citat från Lipset:

1. SOCIO-EKONOMISK UTVECKLINGSNIVÅ

Pro:

“Perhaps the most common generalization linking political systems to other aspects of society has been that democracy is related to the state of economic development. The more well-to-do a nation, the greater the chances that it will sustain democracy” (Lipset 1960: 48).

“As Boix (2003, 1-2) genuinely comments on this: ‘Excluding Duverger’s law on the effect of single-member districts on party systems, it may be the strongest empirical generalization we have in comparative politics to date’”(Wucherpfennig & Deutsch 2009: 7).

“In short, after 20 years of observation and analysis during the third wave of academic interest in democratization, we can be reasonably certain that a positive relationship between development and democracy exists, though we do not know why. /.../ *Very few* (kursiverat här) of the other arguments advanced in the transitions literature, however, appear to be generally true” (Geddes 1999: 115-119).

Contra:

“We find that the level of economic development does not affect the probability of transitions to democracy but that affluence does make democratic regimes more stable /.../ We conclude that modernization need not generate democracy but democracies survive in countries that are modern” (Przeworski & Limongi 1997: 155).

“Indeed, transitions to democracy *are random* (kursiverat här) with regard to the level of development: not a single transition to democracy can be predicted by the level of development alone” (Przeworski m.fl. 1996: 355).

“When we gradually included more and more variables of other kinds in the analysis, however, this attribute /the literacy rate/ successively declined. In the end, the said measurement of modernization /literacy rate/ is the explanatory factor which has the poorest position. /.../ The conclusion is that differences in terms of socio-economic development in this part of the world /the Third World/ are, although not inconsiderable, far from crucial for democracy” (Hadenius 1992: 147).

“... there is no evidence that countries that increase their education are more likely to become democratic” (Robinson & Acemoglu 2005).

2. EKONOMISK JÄMLIKHET

Pro:

“Where one set of people possesses a great deal and the other nothing, the result is either extreme democracy (mob rule) or unmixed oligarchy or tyranny due to the excesses of the other two” (Aristoteles, *Politika*, 300-talet f.Kr., citerad i Pengl 2013: 1).

“This analys supports the hypothesis that inequality has a negative effect on democratization, but there is less empirical support for the original hypothesis that democratization negatively affects inequality” (Rubinson & Quinlan 1977: 611). Samma resultat redovisas även i Muller (1995).

Contra:

“We find no evidence of direct effects of political democracy on income inequality, or vice versa” (Bollen & Jackman 1985).

“... income inequality appears not to have been a significant determinant of democratization during the third wave” (Teorell 2010: 61).

3. PRESSFRIHET

Pro:

“The results of the analysis confirms that the free press is significantly associated with levels of democracy, even after employing the battery of economic and social controls” (Norris 2006).

Contra:

Ingen motargumentering har påträffats.

4. RELIGION

Pro:

”Probably the most interesting finding is the significantly negative coefficient on the Muslim variable, even when the measures of standard of living and the other explanatory variables are held constant” (Barro 1999: 158).

”Are predominantly Muslim societies distinctly disadvantaged in democratization? If so, why? The evidence strongly suggests that Muslim countries are in fact democratic underachievers. The nature of the causal connection between Islam and political regime is investigated. Many conventional assumptions about islam and politics do not withstand scrutiny. But one factor does help explain the dearth of democracy in the Muslim world: the treatment of women and girls” (Fisher 2002: 4).

”Poverty, Communism and the Muslim culture are revealed as the main barriers to democracy” (Borooaha & Paldam 2007: 582).

Contra:

”Multiple studies have found that the current absence of democracy in the Muslim world is the result of brutal, repressive, military and authoritarian, not of the islamic faith” (Achilov 2010 med referenser till Fuller 2003 och Stepan 2000).

5. KVINNORS STÄLLNING I SAMHÄLLET

Pro:

”Gender and Thirdwave Democratization: In Latin America, the unique opportunities for mobilization that women’s cultural image as ”apolitical mothers” allowed within an authoritarian context, as well as active role in the resurrection of civil society during the democratic transition, contributed to cautions optimism about the prospects for greater gender equality following the establishment of procedural democracy” (Jones 2006: 6).

”The political outcomes of transitions to democracy fall into two main areas: the levels of women’s participation in conventional politics and major changes in gender policy” (Waylen 2010: 168).

Contra:

Ingen motargumentering har påträffats.

Ad notam:

”Det räcker med en genomläsning av några av de mest centrala verken inom demokratiseringslitteraturen för att upptäcka att frågor om kvinnors politiska organisering och deltagande lyser med sin frånvaro” (Linde & Ekman 2006: 39).

6. ETNISK HETEROGENITET

Pro:

“Does diversity endanger democracy? According to many analysts it does, especially in fledgling neo-democracies. Few would argue that diversity rules out democratization. But greater uniformity is often considered an advantage. Expressing a widely held view, David Welsh states: ‘Establishing and sustaining democratic institutions in ethnically divided societies is a difficult task’” (Fish & Kroenig 2006: 828).

Contra:

”Freedom House president Adrian Karatynycky has claimed in the Journal of Democracy that ‘democracy has been significantly more successful in monoethnic societies than in ethnically divided and multiethnic societies.’ Is this often-heard claim true? Does heterogeneity promote conflict and harm democratization? Our crossnational analysis finds scant evidence for this notion” (Fish & Brooks 2004: 154).

”We find that, while most facets of heterogeneity do not hinder democratic transition, most of them complicate democratic consolidation” (Merkel & Weiffen 2012: 387).

7. KORRUPTION

Pro:

”Over the past fifteen years new evidence and refined theories have shown that on the whole corruption delays and disturbs political and economic development” (Johnston 2005: 24).

Contra:

Ingen motargumentering har påträffats.

8. ANTAL MEDLEMSKAP I NGOS OCH IGOS

Pro:

”NGOs /.../ make significant contributions to political life and to Governmental political change in developing countries, revealing a fertile, Organizations hitherto neglected, research agenda” (Clarke 1998: 36).

”We find that democracy does diffuse through the IGO network and that the influence of democratic countries is stronger than that of undemocratic countries. Evidence indicates that the IGO network serves as a basis for normative diffusion” (Torfason & Ingram 2010: 355).

Contra:

”It is concluded that in order to effectively promote democratization in Africa NGOs will need to adopt more complex development strategies consciously include the issue of citizenship in their interventions” (Fowler 1993: 325).

”The paper argues that the role of NGOs in the politics of development is far more complex than much of the NGO literature would suggest, and calls for a more contextualized and less value-laden approach to the understanding of the political role of NGOs” (Mercer 2002: 5).

9. TIDIGARE ERFARENHET AV DEMOKRATI

Pro:

”Previous experiences with democracy or other forms of institutional opportunities for collective action ... are likely to play a role /for democratization/” (Pengl 2013: 5).

”For countries under authoritarian rule that have attempted democracy before, the research here indicates that development does improve prospects for another attempt, as modernization theory suggests. For countries with no democratic experience, however, affluence conveys no direct democratizing benefit and appears, if anything, to help sustain authoritarian rule” (Ulfelder & Lustik 2007: 351).

Contra:

Ingen motargumentering har påträffats.

10. GLOBALISERING

Pro:

”The globalisation index demonstrates that the extent to which a country is intertwined in the global context contributes to our understanding of the predictors of democracy” (Johansson 2002: 43; även Torfason & Ingram 2010).

Contra:

Ingen motargumentering har påträffats.

11. AVSKAFFANDE AV DÖDSTRAFF

Pro:

”Abolition of the death penalty is generally considered to be an important element in democratic development for states breaking with a past characterized by terror, injustice and repression” (Schabas 2014: 217).

”The Council of Europe considers use of the death penalty as antithetical to democracy. In 1996 abolition was made a condition of Council membership, a provision affecting many post-communist states ” (Fawn 2001).

”The abolition of the death penalty has to be part of a much larger societal and cultural change. In this sense, it is directly related to democratization, which also is an ongoing process.” /.../ ”Simply put, capital punishment does not belong in contemporary democratic society” (Hobson 2014: 27).

Contra:

Ingen motargumentering har påträffats.

12. KONSTITUTIONELLT SYSTEM

Pro:

”This article reports the findings of the analysis of numerous different sources of data, all of which point in the direction of a much stronger correlation between democratic consolidation and the constitutional framework of pure parliamentarism than between consolidation and pure presidentialism” (Stepan & Skach 1993: 1).

”Den omfattande forskningen om institutionella arrangemang och demokratisering indikerar att parlamentariska politiska system är överlägsna presidentiella system när det gäller demokratins funktionssätt och överlevnad” (Linde & Ekman 2006: 228).

Contra:

”The authors’ analysis contradicts recent scholarship on institutional design by finding that the choice of constitutional type (presidential or parliamentary) is not significantly related to the likelihood of democratic survival in less developed countries” (Power & Gasiorowski 1997: 123).

Listan kan göras längre, men här får det bli streck i debatten. Med den sista faktorn (nr 12) närmar sig det strukturella perspektivet en annan typ av förklaringar, de som brukar inordnas under beteckningen process- och aktörsinriktade förklaringar till demokratisering. Inom dessa riktar man då – för att tala med Huntington (1991) – fokus, inte mot orsaker utan mot orsakarna. Aktörsförklaringar är självfallet av stort intresse inom demokratiseringsforskningen, men här lämnas de därhän eftersom syftet är att undersöka hur bra eller dålig prognos man kan åstadkomma enbart utifrån de ovan presenterade strukturella variablerna. Och alltså utan att försöka ta hjälp från aktörspektivet, något som för övrigt inte låter sig göras med den uppläggningsdenna studie har.

Den ovan i flera centrala avseenden konstaterade oenigheten bland demokratiserings- forskarna är oroväckande – inte ens Aristoteles klarar sig ju helskinnad undan en del av den moderna tidens multiregressionskoefficientekvilibrier.

Det finns anledning att skilja på två olika slags oenigheter: sådan som gäller verklighetsbeskrivningen (hur något empiriskt faktiskt förhåller sig, är) och sådan som gäller förklaring, dvs. varför något är som det är. De lärde tvistar ymnigt än om det ena, än om det andra. Man kan t.ex. vara ense om att det empiriskt föreligger ett samband mellan närvaro av islamdominans och frånvaro av demokratisering, men djupt oenig om varför det är så.

Någon ser arabländer i bakgrunden, en annan olja och en tredje auktoritärt ledarskap och kvinnoförtryck. Bara få tycks numera se profeten.

Jag tvingas inse att enighet inte föreligger i önskvärd omfattning. Alla de tolv anförda förklaringsfaktorerna får därför inledningsvis ligga till grund för prognosförsöket. Utgångspunkten för fortsättningen får bli ett par axiom (eller argument för den som vill uttrycka sig försiktigtare; Huntington 1991):

1. Ingen enskild faktor är varken tillräcklig eller nödvändig för att förklara utveckling till demokrati i alla länder eller i ett visst land.
2. Demokratiseringen i ett land är resultatet av en kombination av orsaker.

Jag går vidare och söker beakta att demokratisering rimligen är att betrakta som ett multikausalt fenomen vars orsaker är många och att det är sannolikt att de i ibland i någon grad betingar varandra. Haggard & Kaufman drar längre slutsatser och formulerar det så här:

”The quest for an overarching theory of democracy and democratization may be misguided. Generalizations supported by cross-national statistical work yield numerous anomalies and indicate the need for approaches that emphasize combinations of causal factors, alternative pathways, and equifinality” (Haggard & Kaufman 2016: 125).

Ekvifinalitet betyder att olika fenomen kan ge samma effekt. Frågan blir då i vad mån de tolv ovan redovisade förklaringsalternativen faktiskt gör det, dvs. gemensamt i samverkan kan prognosticera politisk utveckling.

Motsatsen är multifinalitet då samma fenomen ger olika effekter. Då blir det efterfrågan på villkorssatser i forskningen; t.ex. ekonomisk ojämlikhet bäddar för demokratisering, men bara i samhällen av typ A. I samhällen av typ B förebådar ekonomisk ojämlikhet däremot en utveckling mot diktatur.

Dags att sammanväga de tolv faktorerna till ett prognosindex. Detta kan göras på flera olika sätt och mer eller mindre statistiskt raffinerat. Här föreslås ett enkelt recept:

Av de tolv prognosindikatorerna är fyra kvalitativa dikotoma variabler med värdena ja eller nej: tidigare erfarenhet av demokrati, parlamentariskt system, förbud mot dödsstraff och ej islamdominans. Ja-svaren ger 1 poäng, nej-svar 0 poäng. Fyra ja-svar ger alltså 4 poäng. Övriga åtta prognosvariabler är kvantitativa och görs om till dikotomier genom att klyvas vid sina medelvärden i länderpopulationen. Värden som antas indikera utveckling till demokrati ges 1 poäng, övriga 0. Operationerna ger till resultat en prognosvariabel – skapad med data från 1996 – som teoretiskt kan anta värden på en skala 0-12. För operationalisering av respektive prognosvariabel och datakällor, se Appendix 1.

Med dessa ”råpoäng” kan vi självfallet nöja oss, men eftersom allt vad prognosvariabeln förutsäger ska jämföras med vad som föreligger i den framtida verkligheten enligt Freedom House blir det mera jämförbart och lättare att överblicka om vi i likhet med Freedom House i slutändan tillskapar tre grupper. Detta görs enligt följande regler: 9-12 poäng åsätts prognosen att landet i framtiden kommer att bli uppklassat som fritt, 3-8 poäng ges prognosen fortsatt delvis fritt. Länder med 0-2 poäng får prognosen nedklassning från delvis fri till icke fri. Denna kategorisering är en kompromiss mellan två motstridiga önskemål: Det strukturella över- respektive underskottet ska vara påtagligt samtidigt som det kvarvarande antalet analysenheter inte får bli så litet att studien övergår till enstaka fallstudier. Jag prioriterar sakfrågan, dvs. tydlighet vad gäller det strukturella över- eller underskottet och tar dess pris, dvs. färre antal analysenheter.

Med den använda prognosmetodiken finns ju inte tillgång till kunskap om göranden och låtanden från aktörer av något slag. Strukturella förhållanden fattar inga beslut – det görs av människor (som ofta inom samhällsvetenskapen kallas för aktörer). Människor – aktörer – verkar inom ramen för uppkomna strukturella förhållanden. Men eftersom vi inte vet någonting om aktörerna måste vi bortse från dem när vi frågar oss om hur sambandet ser ut mellan de strukturella förhållandena och den politiska utvecklingen. Är det så tydligt att det kan ge någorlunda god prediktion om utvecklingen framåt i tiden? Hur stor eller liten andel av alla prognoser blir besannade? Förväntningarna bör under omständigheterna läggas på en modest nivå. En träffsäkerhet på t.ex.

90 procent av de studerade 58 länderna är rimligen inte att förvänta. Men om prognosernas träffsäkerhet inte blir bättre än vad den berömda pilkastande chimpansen kan åstadkomma – ja då får vår strukturbaserade teori sig en tankeställare.

Det ”fina i kråksången” är att vi inte alls behöver spekulera och invänta besked vid ett kommande framtida utvärderingsdatum. Detta har ju redan inträffat. Framtiden är här och nu eftersom prognosen gjordes 1996 utifrån då tillgängliga strukturella data. Utgångsläget inför resultatredovisningen är följande:

Tabell 1. Antal länder med olika värden på prognosindex samt prognosens innebörd enligt gjord klassindelning av index

Prognosindex	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Antal länder	0	2	3	10	5	5	12	7	8	4	1	0	1
Prognos inför framtiden enligt prognosindex med 12 indikatorer	5 ej fria länder			47 delvis fria länder						6 fria länder			
Fördelning enligt Freedom House 1996				58 dvs. alla delvis fria länder 1996									
Prognosinnebörd för framtiden jämfört med 1996	5 länder nedklassas från delvis fri till ej fri			47 länder oförändrat delvis fria						6 länder uppgraderas från delvis fri till fri			

De undersökta länderna är utvalda på ett och endast ett urvalskriterium: de är världens alla länder som 1996 har egenskapen att vara klassade som delvis fria. I gruppen finns alltså inga demokratiska fullriggare och inte heller några autokratiska/auktoritära värstingar. Argumentet för urvalet är att dessa länder är de enda som har tre olika potentiella framtidsvägar och jag vill med hjälp av data från 1996 söka ge prediktion om vilka dessa vägar kommer att bli. Prognosmodellens grundtanke är att ett stort antal strukturella egenskaper var för sig och än tydligare simultant härvidlag är av betydelse för den framtida utvecklingen. Om så är fallet borde ju denna betydelse ha verkat redan tidigare i historien. Med andra ord: de utvalda länderna bör 1996 uppvisa någorlunda likartad strukturell poängskörd. Så visar sig också vara fallet: ländernas medelvärde är 5,6 på den konstruerade 13-gradiga skalan och med påtaglig koncentration kring detta genomsnitt. Standardavvikelsen på 2,4 är låg och 47 av de 58 länderna ligger inom skalans mittfält, 3-8. Detta är i sig ett belägg för att strukturteorin har ett starkt historiskt argument bakom sig. De länder som ligger utanför skalans mittfält kan betraktas som avvikande fall vilka sett ur prognosperspektiv kan förmodas röra sig i riktning mot kategorierna fria respektive ofria länder. Som prognosen utpekar sker detta också och för de sex

länder som har prognosen att uppgraderas till fria går det snabbare än förväntat. Redan inom 5 år (2001) bekräftas prognosen för fem av dem (Brasilien, Indien, Kroatien, Slovakien och Thailand). Det sjätte landet (Antigua-Barbuda) får sin prognos bekräftad först 2006 och därefter. Men för två länder kommer den korrekta prognosen att längre fram bli upphävd: 2021 byter Indien skepnad och nedklassas till delvis fri. Ett än hårdare öde drabbar Thailand som 2014 flyttar till den ej fria ländergruppen och finns 2021 fortfarande kvar där. Thailand blir därmed det enda landet i den studerade populationen som gör en tvåstegsresa, i det här fallet nedåt, från fri till ej fri.

Att Thailand blir en totalt misslyckad prognos är i och för sig ingen överraskning. Thailand har sannolikt världsrekordet i politisk instabilitet. Ett tjugotal militärkupper har ägt rum i landet och 12 gånger har landet fått ändrad status i Freedom House-klassificeringen sedan mätningarna började 1972. För en initierad skildring av den politiska instabiliteten i Thailand och dess orsaker, se Ellen Bjarnegårds artikel med den adekvata rubriken "Thailand och den konstanta föränderligheten" (i Widmalm & Oskarsson 2010). Inget att förundra sig över att en prognos går fel i detta läge.

Att fem av de sex länder som haft prognosen fri också de facto bekräftar denna prognos är en sak. Men därtill kommer nio delvis fria länder som 2001 uppgraderas till fria utan att ha någon prognos därom. Sex av dessa⁴ har efterhand fram till 2021 tappat sin fri-status och återgått till att vara delvis fria – vilket är deras prognosticerade position. Denna utveckling illustrerar att länder som blir fria utan att ha tillräckligt "strukturellt bagage" lever farligt och ofta inte lyckas konsolidera sin nyvunna frihet.

Fyra av de fem 1996 delvis fria länder som fått prognosen att bli nedklassade till icke fria dröjer länge med att bekräfta sin förutspådda destination. Dock inte Eritrea som redan 1999 blir icke fritt. Men de övriga (Centralafrikanska Republiken, Etiopien, Kongo och Sierra Leone) är inte förrän 2021 alla på sin prognosticerade plats som icke fria.

Nu till de länder som 2021 är fria, alternativt ej fria, utan att ha haft prognos därom. De förtecknas i tabell 2. De hade alla prognosen delvis fri, utom Thailand som med sina nio prognospoäng förutsågs hamna i gruppen fria länder.

4 De länder det gäller är Dominikanska Republiken, El Salvador, Lesotho, Mexiko, Papua Nya Guinea och Senegal. De tre som blir fria 2001 och fortsätter att vara det 2021 är Ghana, Peru och Surinam.

Tabell 2. Prognoser om "delvis fri" som inte blivit besannade 2021

Land	Facit	Poäng enligt prognos
Samtliga har värdet delvis fria enligt Freedom House 1996	Frihetsstatus 2021 enligt Freedom House	baserad på 12 indikatorer
Ecuador	fri	8
Ghana	fri	5
Peru	fri	7
Seychellerna	fri	7
Surinam	fri	6
Gabon	ej fri	3
Haiti	ej fri	3
Jordanien	ej fri	5
Kirgistan	ej fri	3
Nicaragua	ej fri	8
Ryssland	ej fri	6
Thailand	ej fri	9
Turkiet	ej fri	6
Uganda	ej fri	4
Zimbabwe	ej fri	4

Ghana, Surinam och Peru har alla haft fri-status sedan 2001 och tycks således ha konsoliderat sin position som fria. Oroligheterna och infört undantagstillstånd i Peru i december 2022 medförde dock att Peru hos Freedom House blev nedklassat till delvis fri. Ecuador och Seychellerna är nykomlingar i fri-gruppen 2021 och som framgått ovan är det vanligt att fall som dessa får svårt att konsolidera sin nyvunna fri-status.

För flera – möjligen alla – av de ej fria länderna som blivit felprognoser, kan misslyckandet i väsentlig grad förklaras (dvs. "bortförklaras") med hänvisning till en aktör: Putin (Ryssland), Erdogan (Turkiet), Ortega (Nicaragua), Ali Bongo (Gabon), Museveni (Uganda), Mugabe (Zimbabwe). För Thailand kan hänvisas till en auktoritär militärledning. För Haiti gäller enligt Mats Lundahl, specialist på detta land, att "Haiti är en plundrarstat styrd av kleptokrater" (Lundahl 2022).

Slutligen över till de delvis fria. Alla de 58 länderna i studien är som bekant delvis fria 1996 och 47 av dem prognosticerades att fortsatta vara så. För mellan 38 och 40 av dem blev prognosen besannad då den utvärderas vid de fyra första 5-årsperioderna; något sämre siffra för 2021 med 35 fall.

I tabell 3 ges en sammanfattande bild av studiens resultat avseende samtliga 5 x 58 = 290 utvärderingstillfällen.

Tabell 3. Verklighet och prognos under 25 år

		1996	2001	2006	2011	2016	2021
Facit enligt Freedom House	<i>Fri</i>	0	14	14	12	10	9
	<i>delvis fri</i>	58	39	38	39	40	35
	<i>icke fri</i>	0	5	6	7	8	14
Antal korrekta prognoser			40	42	45	48	41
Procent korrekta prognoser			69 %	72 %	78 %	83 %	71 %

Överst i tabellen redovisas den faktiska fördelningen enligt Freedom House. 2000-talet hittills har som framgår varit en politiskt turbulent period för ganska många av de 1996 delvis fria länderna; först övervägande positiv, men under den senaste 5-årsperioden tydligt negativ. Totalt sett över 25-årsperioden har det skett nio positiva förändringar och nio negativa; för 15 länder har förändringarna varit såväl positiva som negativa, för 26 länder har ingen förändring alls skett från utgångsläget delvis fri 1996. För de 26 helt oförändrade länderna var detta också vad prognosen förutspått.

Med kontinuerligt ökad träffsäkerhet når prognoserna sitt bäst-före-datum år 2016 då de ger korrekt prognos för 83 procent av de 58 länderna. Den tilltagande autokrativering under de följande fem åren klarar prognoserna inte att parera lika bra och 2021 sjunker andelen korrekta prognoser, dock inte mer än till 71 procent. Sammantaget under hela 25-årsperioden finns $5 \times 58 = 290$ utvärderingstillfällen. Vid 75 procent av dessa blir utfallet korrekt prognosticerat av ett prognosinstrument som konstruerats utifrån strukturella data från 1996.

Inkluderas också de under hela perioden korrekta fri- och icke-friprognoser betyder detta att 30 av de 58 länderna (52 procent) har fått korrekt prognos vid samtliga fem utvärderingstillfällen under den studerade 25-årsperioden. Bortser man från att en prognos någon gång under perioden varit fel blir andelen "nästintill" lyckade länderprognoser 69 procent. För ländervis prognos contra verklighet enligt Freedom House vid fem tillfällen, se Appendix 2. Där redovisas också hur många av de fem utvärderingstillfällena som för respektive land gett korrekt prognos.

"The bad news is that it is unrealistic to assume that democratic institutions can be set up easily, almost anywhere, at any time. Although the outlook is never hopeless, democracy is most likely to emerge and survive when certain social and cultural conditions are in place" (Inglehart & Welzel 2009:33). Vad som påvisats i denna studie är att dessa "certain social and cultural conditions" är av mångahanda slag och att en prognos om framtida politisk utveckling kan bli förvånande träffsäker om många sådana "conditions" simultant beaktas.

"Don't get up gentlemen, I'm only passing through", säger Bob och lämnar oss förbryllade och oeniga om den text han nynnär på: *Yesterday's just a memory, tomorrow is never what it's supposed to be*. Han bör läsa

och begrunda den här rapporten. Bob Dylan torgför uppgivenhet och stoisk acceptans. Vi har hört det förr: "Que será, será. Whatever will be, will be. The future's not ours to see." Stoisk acceptans är en livshållning som man självklart bör respektera och ibland beundra. Men inte för den vetenskapen framåt. Inget samhällstillstånd är förutbestämt, men vissa är mycket mer sannolika än andra.

Tack

Som författare är jag ensam ansvarig för prognosinstrumentets konstruktion, men när det gäller underlaget för konstruktionen har jag haft avgörande hjälp från ett stort internationellt kollektiv av statsvetenskapliga forskare. Avslutningsvis vill jag därför tacka dessa cirka 70-talet medhjälpare utan vars insatser ingenting hade kunnat göras. Deras namn återfinns i den bifogade referenslistan.

Appendix 1

Prognosvariabel	Operationalisering	Källa
1. Socio-ekonomisk utvecklingsnivå	Human Development Index (HDI). Indexen är beräknad på grundval av tre indikatorer: medellivslängden, läs- och skrivkunnigheten samt per-capita-inkomsten omräknad i lokal köpkraft. Sedan 1993 ingår i indexberäkningen även data om aktuella åldersgruppers inskrivningsgrad inom utbildningsväsendet på olika nivåer	Human Development Report 1998 (UNDP)
2. Ekonomisk jämlikhet	Inkomstandel för 90% av befolkningen	Human Development Report 1998 (UNDP)
3. Pressfrihet	Index Freedom of the Press. För indexkonstruktion, se http://www.freedomhouse.org	Freedom of the Press 1996 (Freedom House)
4. Religion	Dominans/Ej dominans för islam Dominans = mer än 50% tillhör islam	Achilov, Dilshod. 2010:72
5. Kvinnors ställning i samhället	Women political empowerment index 1995	Varieties of Democracy (V-Dem) Project https://vdem.net/en/data/
6. Etnisk heterogenitet	Index för etnisk fragmentering omkr 1996	Alesina, Alberto m.fl. 2003.
7. Politisk korruption	Index of Political Corruption 1996	Varieties of Democracy (V-Dem) Project https://vdem.net/en/data/
8. Antal medlemskap i NGOs och IGOs	Antal medlemskap i NGOs och IGOs 1996	Union of International Associations 1996
9. Tidigare erfarenhet av demokrati	Har minst en gång före 1996 varit klassad som fri	Freedom House 1972-1995
10. Globalisering	Globaliseringsindex 2000*	Johansson 2002
11. Avskaffande av dödstraff	Dödstraff finns/avskaffat 2000*	Anckar 2004
12. Konstitutionellt system	Parlamentariskt eller presidentiellt 1996	Beck 2001

* Data ej tillgängliga för 1996.

Appendix 2

Ländervis prognos contra verklighet enligt Freedom House vid fem tillfällen.

	Prognos poäng	Prognos 1996	Demokratistatus enl. Freedom House 1=fri 2=delvis fri 3= ej fri Dito koder för kolumn Prognos 1996					Antal korrekta prognoser av fem, 2001-2021
			2001	2006	2011	2016	2021	
Antigua-Barbuda	9	1	2	1	1	1	1	4
Brasilien	9	1	1	1	1	1	1	5
Kroatien	10	1	1	1	1	1	1	5
Slovakien	12	1	1	1	1	1	1	5
Indien	9	1	1	1	1	1	2	4
Thailand	9	1	1	3	2	3	3	1
Ecuador	8	2	2	2	2	2	1	4
Ghana	5	2	1	1	1	1	1	0
Peru	7	2	1	1	1	1	1	0
Seychellerna	7	2	2	2	2	2	1	4
Surinam	6	2	1	1	1	1	1	0
Albanien	6	2	2	2	2	2	2	5
Armenien	6	2	2	2	2	2	2	5
Bangladesh	7	2	2	2	2	2	2	5
Bosnien-Hercegov	5	2	2	2	2	2	2	5
Burkina Faso	3	2	2	2	2	2	2	5
Colombia	8	2	2	2	2	2	2	5
Comorerna	3	2	2	2	2	2	2	5
Dominikanska Rep	8	2	1	1	1	2	2	2
El Salvador	7	2	1	1	1	1	2	1
Fiji	7	2	2	2	2	2	2	5
Georgien	6	2	2	2	2	2	2	5
Guatemala	3	2	2	2	2	2	2	5
Guinea Bissau	3	2	2	2	2	2	2	5
Honduras	8	2	2	2	2	2	2	5
Kuwait	3	2	2	2	2	2	2	5
Lesotho	4	2	1	1	2	2	2	3
Madagaskar	4	2	2	2	2	2	2	5
Makedonien	7	2	2	2	2	2	2	5
Malaysia	6	2	2	2	2	2	2	5
Marocko	6	2	2	2	2	2	2	5
Mexico	6	2	1	1	2	2	2	5
Mocambique	6	2	2	2	2	2	2	5

	Prognos poäng	Prognos 1996	Demokratistatus enl. Freedom House 1=fri 2=delvis fri 3= ej fri Dito koder för kolumn Prognos 1996					Antal korrekta prognoser av fem, 2001–2021
			2001	2006	2011	2016	2021	
			Moldavien	6	2	2	2	
Nepal	5	2	2	2	2	2	2	5
Pakistan	3	2	3	3	2	2	2	3
Papua Nya G	6	2	1	2	2	2	2	4
Paraguay	4	2	2	2	2	2	2	5
Senegal	8	2	1	1	1	1	2	1
Singapore	7	2	2	2	2	2	2	5
Sri Lanka	8	2	2	2	2	2	2	5
Tanzania	5	2	2	2	2	2	2	5
Ukraina	8	2	2	1	2	2	2	4
Zambia	3	2	2	2	2	2	2	5
Gabon	3	2	2	2	3	3	3	2
Haiti	3	2	3	2	2	2	3	3
Jordanien	5	2	2	2	3	2	3	3
Kirgistan	3	2	3	2	2	2	3	3
Nicaragua	8	2	2	2	2	2	3	4
Ryssland	6	2	2	3	3	3	3	1
Turkiet	6	2	2	2	2	2	3	4
Uganda	4	2	2	2	2	3	3	3
Zimbabwe	4	2	3	3	3	2	3	1
Sierra Leone	1	3	2	2	1	2	2	0
Centr Afr Rep	2	3	2	2	2	3	3	2
Eritrea	2	3	3	3	3	3	3	5
Etiopien	2	3	2	2	3	3	3	3
Kongo	1	3	2	3	3	3	3	4

Referenser

- Achilov, Dilshod, 2010. *Can Islam and Democracy Coexist? A Cross-National Analysis of Islamic Institutions in the Muslim World*. Diss. Publisher: The University of Arizona.
- Alesina, Alberto m.fl., 2003. "Fractionalization", *Journal of Economic Growth* 8(2), s. 155–194.
- Anchar, Carsten, 2004. *Determinants of the Death Penalty. A comparative study of the world*. London och New York: Routledge.
- Andersson, Jan Joel, 2021. "Krig och konflikter", i Gustavsson, Jakob & Tallberg, Jonas (red.), *Internationella relationer*. Fjärde upplagan Lund: Studentlitteratur.
- Badersten, Björn, Gustavsson, Jakob & Strömvik, Maria (red.), 2018. *Det gränslösa samtalet: vänbok till Magnus Jerneck*. Lund: Statsvetenskaplig tidskrift.

- Barro, Robert J., 1999. "Determinants of democracy", *Journal of Political Economy* 107, s. 158-183.
- Beck, Thorsten m.fl., 2001. "New tools in comparative political economy: The Database of Political Institutions", *World Bank Economic Review* 15(1), s. 165-176.
- Boix, Charles, 2003. *Democracy and Redistribution*. New York: Cambridge University Press.
- Bollen, Kenneth & Jackman, Robert, 1985. "Political Democracy and the Size Distribution of Income", *American Sociological Review* 50(4), s. 438-457.
- Borooaha, M. Vani, K. & Paldam, M., 2007. "Why is the world short of democracy?: A cross-country analysis of barriers to representative government", *European Journal of Political Economy* 23, s. 582-604.
- Clarke, Gerard, 1998. "Non-Governmental Organizations (NGOs) and Politics in the Developing World", *Political Studies* 46(1), 36-52.
- Elgström, Ole & Hydén, Göran (red.), 2002. *Development and democracy: what have we learned and how?*. London: Routledge.
- Fawn, R., 2001. "Death penalty as democratization: Is the Council of Europe hanging itself?", *Democratization* 8(2).
- Fish, M. Steven, 2002. "Islam and Authoritarianism", *World Politics* 55(1), s. 4-37.
- Fish, M. Steven & Brooks, Robin, 2004. "Does Diversity Hurt Democracy?", *Journal of Democracy* 15(1), s. 154-166.
- Fish, M. Steven & Kroenig, M., 2006. "Diversity, Conflict and Democracy: Some Evidence from Eurasia and East Europe", *Democratization* 13(5).
- Fowler, Alan, 1993. "Non-governmental organizations as agents of democratization: An African perspective", *Journal of International Development* 5(1), s. 325-339.
- Fuller, Graham E., 2003. *The future of political Islam*. New York: Palgrave
- Geddes, Barbara, 1999. "What do we know about democratization after twenty years?", *Annual Reviews* 2, s. 115-144.
- Geddes, Barbara, 2007. "What Causes Democratization?", i Boix, Carles & Stokes, Susan Carol (red.), *The Oxford handbook of comparative politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Haggard, S. & Kaufman, R., 2016. "Democratization During the Third Wave", *Annual Review of Political Science* 19, s. 125-144.
- Hobson, Christopher, 2014. "The politics of the death penalty in countries in transition", i Hobson, C., Madoka, F. & Bernaz, N. (red.), *Democracy, Democratization and the Death Penalty*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Huntington, Samuel P., 1984. "Will More Countries Become Democratic?" *Political Science Quarterly* 99(2), s. 193-218.
- Huntington, Samuel P., 1991. *The third wave: democratization in the late twentieth century*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Inglehart, Ronald & Welzel, Christian, 2009. "How Development Leads to Democracy: What we Know About Modernization", *Foreign Affairs* 88(2), s. 33-48.
- Jerneck, Magnus & Sannerstedt, Anders, 1994. "Introduktion: Demokratins problem", s. 5-19 i Anders Sannerstedt & Magnus Jerneck (red.), *Den moderna demokratins problem*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Jonas, 2002. "Globalization and democracy: an overlooked connection", s. 23-47 i Elgström, Ole & Hydén, Göran (red.), *Development and Democracy*. Routledge/ECPR Studies in European Political Science.

- Johnston, Michael, 2005. *Syndromes of corruption: wealth, power, and democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jones, Nicola Anne, 2006. *Gender and the political opportunities of democratization in South Korea*. New York: Palgrave Macmillan.
- Linde, Jonas, Ekman, Joakim & Uhlin, Anders, 2006. *Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studier*. Lund: Studentlitteratur.
- Lipset, Seymour M., 1960. *Political Man*. London: Mercury Books.
- Lundahl, Mats, 2022. "Ett presidentmords politiska ekonomi", *Statsvetenskaplig tidskrift* 124(3), s. 805-817.
- Mercer, Claire, 2002. "NGOs, civil society and democratization: a critical review of the literature", *Progress in Development Studies* 2(1), s. 3-22.
- Merkel, W & Weiffen, B., 2012. "Does Heterogeneity Hinder Democracy?", *Comparative Sociology* 11, s. 387-421.
- Muller, Edward N., 1995. "Economic Determinants of Democracy", *American Sociological Review* 60(6), s. 966-982.
- Norris, P., 2008, 'The Role of the Free Press in Promoting Democratization, Good Governance and Human Development', s. 66-75 i Harvey, M. (red.), *Section 2 of Media Matters: Perspectives on Advancing Governance and Development, Global Forum for Media Development*, Internews Europe.
- Pengl, Yannick, 2013. "Strong Theories, Weak Evidence: The Effect of Economic Inequality on Democratization", *Living Reviews in Democracy* 4.
- Power, T. & Gasiorowski, M., 1997. "Institutional Design and Democratic Consolidation in the Third World", *Comparative Political Studies* 30(2), s. 123-155.
- Przeworski, A., Alvarez, M., Cheibub, J.A. & Limongi, F., 1996. "What Makes Democracies Endure?", *Journal of Democracy* 7(1), s. 39-55.
- Przeworski, A. & Limongi, F., 1997. "Modernization: Theories and Facts", *World Politics* 49(2), s. 155-183.
- Przeworski, A., Alvarez, M. E., Cheibub, J. A. & Limongi, F., 2000. *Democracy and Development: Political Institutions and Well-Being in the World, 1950-1990*. Princeton: Princeton University Press.
- Robinson, James A. & Acemoglu, Daron, 2006. *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Rowen, Henry S., 1996. "The short march: China's road to democracy", *The National Interest* 45, s. 61.
- Rowen, Henry S., 2007. "When Will the Chinese People Be Free?", *Journal of Democracy* 18(3), s. 38-52.
- Rowen, Henry S., 2011. "China: Big Changes Coming Soon", *Policy Review* 170, s. 35-43.
- Rubinson, R. & Quinlan, D., 1977. "Democracy and Social Inequality: A Reanalysis", *American Sociological Review* 42, s. 611-623.
- Shin, Doh Chull, 1994. "On the Third Wave of Democratization: A Synthesis and Evaluation of Recent Theory and Research", *World Politics* 47(1), s. 135-170.
- Stepan, Alfred, 2000. "Religion, Democracy, and the 'Twin Tolerations'", *Journal of Democracy* 11(4), s. 37-57.
- Stepan, A. & Skach, C., 1993. "Constitutional Frameworks and Democratic Consolidation: Parliamentarianism versus Presidentialism", *World Politics* 46(1).
- Teorell, Jan, 2010. *Determinants of Democratizations. Explaining Regime Change in the World, 1972-2006*. New York: Cambridge University Press.

- Tetlock, Philip E. & Gardner, Dan, 2016. *Konsten att förutsäga framtiden: en bok om superprognostik*. Göteborg: Daidalos.
- Torfason, Magnus & Ingram, Paul, 2010. "The Global Rise of Democracy A Network Account", *American Sociological Review* 75(3), s. 355-377.
- Union of International Organizations (UIA), 2000. *Yearbook of International Organizations 2000/2001: Guide to Global Social Society Networks*, 37th edition, Munich: H. G. Saur.
- Ulfelder, J. & Lustik, M., 2007. "Modelling Transitions To and From Democracy", *Democratization* 14(3), s. 351-387.
- Widmalm, Sten & Oskarsson, Sven (red.), 2010. *Prometokrati: mellan diktatur och demokrati*. Lund: Studentlitteratur.
- Wucherpfennig, J. & Deutsch, F., 2009. "Modernization and Democracy: Theories and Evidence Revisited", *Living Reviews in Democracy* 1.
- Waylen, Georgina, 2010. "Gender and Transitions: What do we Know?", *Democratization* 10(1), s. 157-178.